

DIARI DE BUJA

DEL DIVENRES 28 AGOST DE 1812.

Surt es sol á mitja nit per no enar mal acompanyat; y se pon prest perque no vol fer llum, quant s' Aurora fa desbarats.

Vuy hey heurá hora del Sagrament (para sempre sia alabat, déya un Rector de Binissalém, tirant demunt sa taula un quern de barréts); y aquesta hora val mes que tots els dias que sa gastan fent l' Aurora. Dich *dias*, perque sas nits servexan per altre cosa.

Festa de Sant Jordi. Se farà dematinada. 1.º Perque se pot treballar y aqui no son mal fanérs. Val mes fer cuyeras de box, que Auroras. 2.º perque en lloch del cavall, se li ha posat un asa. (¡Jesus siáu en noltros!) Com á asas son los filosófs del dia; y com á cavalls eran en temps passat els mals teólechs. Ben dematí, ab poca claró del Cel y ab moltas llegañas á n' els ulls, un mal asa paréx un bon cavall. No será molt reparada sa novedat. 3.º perque Lamon Pera no cremá tots els paperóts, que feyan molt de fum y poca claró; y troba que s' han de posar en lloch de sa cúca perque tenen mes verí, y son una cúca al viu. 4.º perque en lloch de sa llansa, tendrá S. Jordi un garrót mal esporgát, instrument propiísim per matar semblants cúcas. El temps ha mudat y noltros també. 5.º perque axi despertarem sas arañas, y es necessari no dormir, per quant

mos vénan figas per llanternas, encare que ja hey ha poch's compradors. 6º. perque á las horas dormen es primér só els autors forasters y axi, no ni haurá cap qui profán es temple de Deu, si sent al Predicador quant desengána el potble que ells volian dur enganát. Si acás no se fa de dia al temps que dúra la festa, se dirá demunt sa trona que S. Jordi no era frare, perque no son els frares totssols qui matan sa cúca. Tot el potble (fora quatre estrafoláris) va ab ells. Els forastérs y tot se son giráts cuantra aquesta Aurora qui ment quant diu que es mallorquina y sols no paréx española. Per major brevedat se callan altres motius.

CARTA D' OFICI QUE ENVÍA N' ANDREU FIL DE FORNALUIG
Á N' AL CONSSÉLL DE BUJA.

¡ Consulta plena de los Bujarróns posats en rotlo! Aquest sant dia que s' ha putblicat sa Constitució, y se dona es títol d' Español á qui heu merex, un tal Señor Bartomeu Valentí Forteza ha cridát s' atenció de tota la Ciutat de Palma ab un dinar per els pobres, que no se ha vist cosa igual. Basta dirvos que vuy de la Ramba n' han fet manjadór. Provincials, Priors y frares de cordó amúnt servían en taula; els banchs de sas Iglesias eran caderas per els convidats. No es de dir lo que tothóm ha vist y tots badávan uns ulls com uns salérs. Autorisavan aquesta funció el Señor Comandant, notblesa &c. No faltavan Bisbes, Canonges, Cayetanos, Missionistas &c. Era un gust veurer aquells pobréts qui davés mitx dia, tots donavan corda á n' es rellotje d' es vén-tre y ningú tenia mal de caxál ni mal de morros. Perexía tot, un Bethlém ó *casa de pá*, conforme diuen alguns quant predican sa Kalenda en es Con-vent de Sollér. Sens eser com aquells qui fan mes

actes ab un dia que *de contrició* ab un añ, vos faré un inventari ab lo que s' emprá ab aquesta bona dináda.

1º. 3871 pans de 16 unssas $\frac{1}{2}$ son 204 rovas 22 lliuras y 7 unssas de *panem nostrum*. ¡O si fos *quotidianum*!

2º. Una pipa de 18 cortíns $\frac{1}{2}$ ó 64 rovas. A n' el desert no se diu que ni hagués; y bastaria per fer enar calént tot Fornaluig.

3º. 30 quintás de carn, raccions fetas. Aquesta no es inimich del anima.

4º. Verduras y sebas, mongetas, fasols, (ni ha molts) ciuróns, carabassas (en xic xac per los Auroristas) y tomatigas. Tot pesava 208 rovas (No es de admirar, haventhi carabassas).

5º. Lleña per courer es dinar (axi fos per pitjarlos sas costellas!) 240 rovas.

6º. Oli 4 rovas. (Quina panxada haurian pegat aquestas olibas!)

7º. Totas espicias, valor de 120 reals. (Que ni hagués hagut un poch per l' Aurora!).

8º. 15 aumúts de sal. (Alló son aumúts sensa sal).

Plats, y cuyéras (tambe ni hauría en Buja) per cadá hu, y foren regaladas, (no com s' Aurora, que qui la conex, no la compra).

Tots aquests y altres gastos havian de arribar á 2000 duros de plata. Romangué partida. Se repartí á pobres vergoñants, y á gent de tropa. Axi heu fan els españols rancis, qui poden.

Are be, vostron sirvent n' Andreu Fil, desde la Capital vos suplica, que aquest discret Consséll, li resolga sa questió sobre qui ha fet mes per la Patria, aquest tot sol; ó tota la promanía de l' Aurora, qui sols no se val de un estampador mallorquí, y molts, diuen que poden dir *¿qui la beu?* Jo no vull fer testimoni. Si axo no es ver, que heu

encatchen dins s' Aurora mateixa y no será molt reparát.

Palma 23 Agost de 1812. = Un tal Notari infrascrít. = Per no saber firmar dit Fil.

RESPOSTA DEL CONSSÉLL DE BUJA.

Nos Lamon Pera Fandango y tots los consellers de Buja, requirits y preguntats per Andreu Fil de Fornaluig, *utrum* haja fet mes el Señor Bartomeu, ó l' Aurora, responhém, resolhém y hem acordat lo siguent, que en *Buja me fecit* notificará á dit Fil.

1º. No se havia de fer tal pregunta porque l' Aurora xerra mes que no dona per amor de Deu; y mes es obrar que xerrár.

2º. Que tots los mallorquins en massa deuen clamar, porque se borr aquell *patriotica mallorquina*; qui per cap cáyre li correspon. Sas heregias no se diuen *Pontificias*, ni *Romanas* per ser censuradas del Papa, ni dins Roma, encare que sian dins Roma els heretges: *ergo pariter*, en llatí per mes claredat.

3º. Que se canten aquestas glosas, canssóns, ó goigs per tota Ciutat, mentres no s' en fassen d' altres de mes bon gust, y heu permeten los qui comandan, ó no heu impedescan.

Que vengan atlóts y ninst
per dir á qui li sab greu:

Viva el Señor Bartoméu
y tots los bons Mallorquins.

Ell va fer un bon dinar,
may s' ha vist tal bisarria,
á sa mes noble hidalgua
santa enveja va causar.

Tots el volém celebrar
ab sos elogis mes fins.

Viva &c.

¿Quantas panxas vergoñants
 aquest dia s' afartaren;
 y á sas Corts alabaren
 d' alegria rebentant?
 ¿Qui may havia fet tant?
 deyan los de fora y dins:
 Viva &c.

Pare de pobres li deyan
 molts de Bisbes que hey havia;
 y sa notblesa aplaudia
 lo que vist, apenas creyan:
 de criats gojosos feyan
 los mes bons Pares fadríns:
 Viva &c.

Del qui es Sant Tribunál
 los seus no tenen temor,
 antes li mostran amor
 y miran com á animal
 á qui lí fa bon capsál,
 com el qui du maneguins:
 Viva &c.

S' Aurora enava per terra,
 ¿com podia planta fer?
 pa y carn hem menester,
 no sa gent qui no mes xerra.
 En aquesta present guerra
 son nostros els Valentins,
 Viva &c.

¡Que almenos hagues servít
 per torcabocas derrers!
 ¡Valguem Deu! ¿que de papers
 haurian fet bon profit?
 nols hauría succehit
 lo que judican caps prims:
 Viva &c.

Item fa present dit Conséll que aquestas glosas se son fetas zís zas, perque hem perdút s' hora d' es berenar per ferlas y parlant de dinar. Are enirém tots á estirár sa coua en es cávech perque aqui no tením tan bons benafactors. Pero *salvo meliori*, sempre som estats de parér que mes honrát es qui ha temps que es Christiá que qui vol eser lo que déyam Christianisim.

Item advertim que sas Corts mos volen ben units á tots los qui som Españols. A axo havia de tirar s' Aurora. Havent dit el cent Buja: *Ell com que sia francesa*, pegamlí tots demunt, y ja se descobrirá. Si la duyan á Cabrera, se podria dir *Aurora de Cabrera*, y seria com *Ens rationis*, qui es *ens*; emperó es *rationis* y tot está dit.

Conséll de Buja. Firman per tots eu Rábís y sa seua dona.

ADVERTENCIA.

Diuan que un familiar, com es germá de Lamon Pera, va delatár; y no á n' el Sant Tribunal, (axo si que es escandol) aquell *tu fabricatus es auroram*. ¡O conciencia delicada! ¡O y que sou de prim d' escaldúms! Heu rompút á vista y ciencia; de tot el potble el jurament mes sagrát, y are vos surt aquest zel tan foraster, tan raro, tan..... Sapiau, Seór Chisgaravis, que Lamon Pera ó el cent Buja, ó qualsevol altre bujarró, te mes enteniment que vos. Ell no va de riurer, sino molt serio, quant diu *tu fabricatus es auroram*. Vol dir, que sols Deu fa l' *Aurora*, id est, la criá y la consérva perque entenguéu que qui vol fer *Auroras* y no es Deu, no fa mes que mentidas y es un gran mentidér. Primera mentida, aquell' *Aurora*. Segona mentida, aquell *patriotica*. Tercera mentida, (y van tres), aquell *mallorquina*. Fora de que *Potriotica* y *Mallorquina*

tot es hù, y axi bastava posar, tant *patriotica*, com *mallorquina*. Pero voliau embolicar tres menas ab pocas paraulas, y per axo posáu un aubardá demunt s' altre. Quant un altre vos posá preguntas y respuestas, no fonch per abusar de sa *doctrina christiana*, sino per enseñarlavos, y voltros calláreu. Molt ben fet. Per voltros sa major elocuencia es callar. Guardauvos de Lamon Pera que no vos confirm ab la fe axi com Sant Nicolau á Arrio. Arrí. Encare que no sia Bisbe, sab dar galtadas; pero á voltros vos correspón mes una batculada.

RECEPTA PER FER RABIAH LOS MALS ESPAÑOLS.

CONCLUSIÓ.

Mes filosofia bona, mes fina política, millor acért ha tingut España en las circunstancias presents, que France y tots els francesos junts. A France destronáren, matáren, y deshonoraren un Rey massa bo; fonch després aquella malcriada, una republica de sanguináris, ó sangoneras del potble; y últimament ha parát ab un impéri cuyos vaxalls son pitjors que esclaus, governats ó dúits com á bestias á n' es matadero per un estérn. España, sangrada d' es quatre vents, esmortida y plena de lladres de casa, s' es alsada, se conserva y es modétlo de todas sas otras naciones per medi de sas juntas provincials, de sa Central, de sa Regencia, de sas Corts y de sa Constitució. ¡Viva ella! *Nunc sic argumentor*. Quant un jugador dona molts de punts y la má á s' altre, sab jugar millor que éll, (á no ser que perda); *sed sic est* que España no perd; antes guaña, y ha dat á France, punts y la ma: *Ergo* Deu mos ajuda á confondre els francesos y afrancesáts. ¿Que fitbla? Com cóu, cura. ¿No trobau que en Pampalau encare es mes guapo que en Diderót?

CAS PRÁCTICH.

En Rabis, axi dit per sas seuas rábias, manjá figas de Moro y passat algun temps va beurer aygordent. Se li afagí es bocí dins es ventre. *¿Quid faciendum?* deya s' escolá. El penjáren per sas mans á un abre, obríren els caudals comúns y ab un manech de cuyéra feyan estéllas dins es cau embuyat y treguéran las glevas. S' Aurora te dulssúra, no com á pasta real, sino com á figa de Moro. Si en manjau, gordauvos de semblant operació.

NOTA POLÍTICA.

Per Buja se deya que colcú feya cálcos y ni havia qui xerravam, ¿perque se permetia tal porqueria? Lamon Pera te bon nas, y no es sospitós de francés: per axo callava, y colca pich digué: es govern te finura; y ells no. Es ca s' es despért y ha fet un badáy: es frare está derréra sa porta ab un garrot: es descalsset no se taya sas unglas y las s' esmóla com que vulla aprender de tocar psaltéri: es metge ha fet parar sa xeringa, dexaulos venir. Ells so treurán. ¡Ha burrots, ! voltros no sabéu eser pólissas. ¡Que pocas mañas! tots sou ximples en **X**. Hey sou caygúts com sa mosca dins s' oli. Es govérn vos ha pegát sebatada, es cá mosegada, es Suiz garrotada, es descalsset unglada, es barber xeringada, ¿y Lamon Pera? ¡Ja heu veis! ell no ve á boci per hóm! Si no hem destrempan, no diré res pus.

PALMA: EN MALLORCA.

EN LA IMPRENTA DE SEBASTIÁ GARCÍA,
viu junt al forn den Frau.